

Sale of the Birthright – A Fair Deal?

MORALITY AND LEGITIMACY

After briefly describing the birth of Yaakov and Esav and their occupations, the Torah records the episode of the sale of the birthright ("בְּכֻרָה"). In this story, a famished Esav begs Yaakov for some lentil stew, and Yaakov acquiesces but only on condition that Esav sell him his birthright. Commentators throughout the ages have raised the following questions as they struggled with the ethics and legality of Yaakov's actions:

(Click for this topic in art)

- Did Yaakov exploit Esav's vulnerability at a moment when Esav was starving to death?^[1]
- Was Yaakov not guilty of extortion by purchasing the birthright for a meager pot of lentils?^[2]
- Can one sell a birthright?^[3] Are there any Biblical parallels to our transfer and transaction? Did Yaakov ever receive the birthright which he purchased?

In medieval times, the ethical issues provided ammunition for Christian claims of Jewish dishonesty, as can be seen from the following passages:

EN/HE

יקופין אחד מצא ר' יוסף בדרך פריש, ואמר לו: יעקב אביכם גנב היה ואין אוכל רבית כמהו, שבשביל קערה אחת שהיתה שוה מחצה קנה הבכורה, שהיתה שוה אלף זקוקים. (ספר יוסף המקנא סימן י"ו)

ומכאן תפיסה עצומה על יעקב אבינו ראש יחסנו ועיקר שרשנו אשר בו נתפאר, שונאיו ילבשו בושות אשר על פנינו יוכלו לחרף ולגדף ולומר: מי הוא זה ואי זהו אשר מלאו לבו להפר ברית אחים, ובראותו אחיו הבכור עיף ויגע ישיגהו בין המצרים ותרע עינו עליו מלתת לו לחם ונזיד עדשים עד ימכור לו זכות בכורתו? ולא ישיב ידו עד שבא עליו במרמה שניה לקחת גם את ברכתו... ואיה איפה תמימותו אשר נאמר עליו ויעקב איש תם? (עקדת יצחק פרק מ"ג)

How did Jewish commentators respond to these accusations? And, more importantly, how did they confront for themselves the challenges posed by Yaakov's behavior?

BIRTHRIGHT – MATERIAL OR SPIRITUAL – BENEFIT OR BURDEN?

It is difficult to assess Yaakov and Esav's actions without first determining what exactly the "בְּכֻרָה" (birthright) was and appraising its value. The word "בְּכֻרָה" appears in only two other contexts in the Tanakh, in the laws of inheritance of [Devarim](#) and in the description of the transfer of the birthright from Reuven to the sons of Yosef in [Divrei HaYamim](#). From both of these sources,^[4] it would seem that the birthright refers to a financial commodity, a double portion of a father's inheritance.^[5] However, the Torah gives no indication

that Yaakov ever pursued or received such a double portion of Yitzchak's estate.^[6] This makes one wonder whether Yaakov was really motivated by pure materialistic greed and envy.

Alternatively, the "בְּכֹרָה" in our story may be integrally connected to the unique religious status the Torah assigns to a firstborn child (בְּכוֹר). In Shemot 13:2, the Torah consecrated all firstborns, dedicating them to the service of Hashem.^[7] Additionally, Hashem refers to the Children of Israel as "בְּנֵי בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל" (Shemot 4:22). This implies a special status of a chosen nation, unconnected to financial assets. Might these usages shed light on the meaning and significance of the "בְּכֹרָה" in our chapter?

ESAV'S PERSPECTIVE

It is instructive to also consider the events from Esav's viewpoint. At first glance, it might seem that Esav was literally dying of hunger and only sold his birthright under duress:

EN/HE

וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלֶמָּחָה לִּי בְּכֹרָה. (בראשית כ"ה: ל"ב)

Yet, was there really no other food available in their home? Did Esav really have no option other than to agree to Yaakov's terms, or was he simply expressing that the birthright, for some reason, was worthless to him? And if the birthright was indeed a valuable commodity even to Esav, why does he despise and scorn it ("וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה") rather than complaining about the unscrupulous circumstances of the sale to his doting father?^[8]

[1] In Talmudic terminology, this issue might be classified under the category of "תליוהו זבין" (a coerced sale) – see Bavli Bava Batra 47b-48b.

[2] See [Ran](#) and [Abarbanel](#) who formulate this as a violation of the prohibition of אונאה (unfair pricing).

[3] Medieval commentators who assume that the birthright was a monetary commodity (see below) frame this question using the halakhic concept of "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" (a person cannot transfer something which does not yet exist) – see Bavli BM 16a-b. Indeed, the [Tur](#) cites his father the Rosh as proving from our story that such a sale, if accompanied by an oath, is valid. The [Rivash](#) disagrees (and casts doubt as to whether the Rosh or the Tur really made such a statement), arguing that one cannot enter a pre-Sinaitic case as Halakhic evidence (for more, see [Avot and Mitzvot](#)). See also the [Tosafist](#) assumption that if the birthright were a spiritual status, it could not have been sold, and the exact opposite position in Sefer Nizzachon Yashan 32.

[4] Regarding the latter verse, see Radak Divrei HaYamim I 5:2: "ושאר משפט הבכורה והוא לקחת פי שנים בארץ נתן".

[5] While [Ramban](#) and others raise the possibility that the laws of the double portion did not exist before the Torah was given (for more, see [Avot and Mitzvot](#)), there appears to be ample attestation from the Ancient Near East for this practice. For analysis of the relevant texts, see E. Davies, "The Inheritance of the Firstborn

in Israel and the Ancient Near East", JSS 38 (1993): 175-91.

[6] In contrast, the Torah describes Yaakov's independent wealth as emanating from the fruits of his labor with Lavan's livestock, and in Bereshit 32:11, Yaakov even notes how he departed from his parents' home empty-handed. See also [Abarbanel](#) and [Shadal](#) who amplify this point. Finally, compare Bereshit 25:5-6 which details how Avraham gave his entire estate to Yitzchak; no parallel to this is to be found upon Yitzchak's death in Bereshit 35:29.

[7] That the firstborns were intended to serve Hashem, becomes clear only when they are replaced by the Levites in Bemidbar 3. According to some exegetes, the firstborns realized this role in the offering of the sacrifices in Shemot 24. However, there is scant Biblical evidence that this role existed before the Exodus. The Ancient Near Eastern evidence is also ambiguous. There are tablets from Nuzi and Nippur which speak of the firstborn inheriting the family gods, however it is possible that these merely reflect the enhanced portion of the firstborn in the father's estate, rather than any religious function. Cf. the earlier discussion regarding early evidence of the double portion of inheritance.

[8] It is possible that Esav did complain immediately (although "רָצַח" would imply otherwise), however the Torah records Esav alleging such a grievance only years later in the story of the blessings (Bereshit 27:36). See also [R. Yosef Bekhor Shor](#) who suggests that Yitzchak, in fact, tried to help Esav avoid the ramifications of the sale by using the method of a "living will".

Sale of the Birthright – A Fair Deal?

Exegetical Approaches

Overview

In attempting to understand Yaakov's and Esav's actions, commentators present a spectrum of opinions as to the essence of the birthright, drawing upon both Biblical parallels and the customs of their own times. Many medieval commentators view the birthright as a material inheritance which bestowed upon its recipient either a double portion of or exclusive rights to the father's entire estate. According to them, Yaakov was justified in its acquisition because he paid its full worth or because he had the right to look out for himself. On the other hand, various Midrashim and Rashi understand the birthright to be the religious responsibility of serving God, and they explain that Esav was simply unworthy of this task. Finally, other exegetes chart a middle course, suggesting that the birthright was really the status of the chosen nation which combines both rewards and responsibilities in the physical and spiritual realms. They view Esav as being unworthy of or disinterested in these challenges.

Monetary Inheritance and Honor

Yaakov purchased the rights to the wealth and honor bestowed upon the firstborn. This approach subdivides regarding the extent of these benefits and the justification for Yaakov's actions:

Paid Fair Value

The birthright constituted a double portion of inheritance, and Yaakov paid its full price.

SOURCES: [Rashbam](#), [R. Yosef Kimchi](#), [Sefer Yosef HaMekannei](#)

Yaakov paid in cash – According to these commentators, Yaakov paid for the birthright not with a bowl of stew, but with money which reflected its full value.^[1] The bread and lentils served a secondary function, acting as tangible testimony to seal the deal.^[2]

Biblical parallels – Rashbam sees the role played by the stew here as akin to the covenantal meal shared by Yaakov and Lavan when they concluded their pact.^[3] However, Rashbam does not account for the fact that in our case the lentil stew is presented as coming (at least primarily) to satiate Esav's hunger and not as a shared meal.^[4]

"הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת" – Rashbam cites his father, R. Meir, as explaining that Esav's declaration should not be understood as the words of a starving man on the brink of death, but rather as a statement reflecting the precarious life of a hunter who constantly faces the dangers of dying in the wild. Esav realized that there was a great likelihood that he would predecease his father, and thus the birthright was of little value to him.

"וַיִּבְרַח עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" and Esav's character – Rashbam notes the fickleness of Esav who saw no value in

the birthright when indulging in his meal, but later came to regret his decision to sell it.^[5] However, he does not point to any moral failings of Esav, but rather presents him as a neutral figure.^[6]

Evaluation of Yaakov's actions – According to this position, Yaakov offered fair value for the birthright and did not cheat his brother. Furthermore, Esav was not about to die, so Yaakov was not exploiting his brother in his time of dire need.

Does Yaakov ever receive the birthright? There is no explicit evidence in the Torah that Yaakov ever received any extra portion of Yitzchak's estate, or that he was even enriched by him in any way.^[7]

Worthless to Esav

The birthright was either a double estate portion or merely honored status,^[8] but either way, was not worth much to Esav.

SOURCES: [Ibn Ezra](#), [Ramban](#)

Paid in full with lentils – Both Ibn Ezra and Ramban assert that the birthright was sold for the lentil stew, and not for money.^[9] They also agree that this was all the birthright was worth to Esav, since he assumed that he would die before his father and never collect the inheritance. Ibn Ezra adds that since Yitzchak was poor^[10] the birthright was relatively worthless.

"**הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת**" – Ibn Ezra and Ramban maintain^[11] that Esav is speaking not of imminent death due to hunger, but of his low life expectancy and the likelihood of his dying before his father due to the dangers of his hunting profession.

"וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" and Esav's character

- Ibn Ezra explains that Esav belittled the birthright because it really was almost worthless due to Yitzchak's poverty.^[12] He thus does not view the verse as passing moral judgment on Esav.^[13]
- Ramban maintains that Esav's attitude stemmed from his impetuosity and need for immediate gratification. According to Ramban, Esav, like all fools, lived in the moment and never thought about the future.^[14] Ramban clearly portrays Esav in a negative light.^[15]

Evaluation of Yaakov's actions – This position maintains that Yaakov did not take advantage of his brother's hunger, as Esav was not in danger of imminent death. Neither did Yaakov swindle Esav, as the price reflected Esav's valuation of the birthright.

Does Yaakov ever receive the birthright? The Torah does not specify that Yaakov ever received a double portion of Yitzchak's inheritance.^[16]

Yaakov's Self Interest

The birthright included Yitzchak's full inheritance, and only one son was to receive the entire estate.

SOURCES: [R. Yosef Bekhor Shor](#), [Melekheth Machshevet](#), [Hoil Moshe](#)

Primogeniture – The Melekheth Machshevet posits that in Biblical times, like feudal France in his own era, the father's entire estate and patriarchal status were inherited by his eldest son,^[17] with younger sons either serving the older one, enlisting in the royal army,^[18] or venturing out on their own.^[19]

"הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוּת" – R"Y Bekhor Shor interprets these words in their most literal sense; Esav is exhausted from an extended hunting expedition and is veritably on the verge of dying of hunger.^[20] R"Y Bekhor Shor assumes that the incident took place far from their city and parents' home,^[21] and thus Esav really did not have any alternative sources of food.^[22]

It was a steal – R"Y Bekhor Shor maintains that Yaakov paid for the birthright with a bowl of lentil stew, rather than money.^[23] According to him, Yaakov was able to make a great deal for himself by taking full advantage of the leverage he had due to Esav's dire circumstances.^[24]

"וַיִּבְדֵּ עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" and **Esav's character** – R"Y Bekhor Shor is sympathetic to Esav's willingness to sell the birthright, viewing it as natural human instinct to put one's life before one's money. Esav's decision was thus a very rational one, rather than impulsive. R"Y Bekhor Shor adds that Esav trusted that his father's love would ensure that despite the sale he would still be able to inherit all.^[25] See also his [interpretations in Chapter 27](#) that Yitzchak, in fact, tried to help Esav evade the consequences of the sale by using the method of a "living will".^[26]

Evaluation of Yaakov's actions – This position views the inheritance as a winner takes all, with the loser receiving nothing. As such, it is understandable that Yaakov places his own interests ahead of his brother's and looks out only for his own welfare. The birthright was a zero sum game, and without his bold act, Yaakov would have been left empty handed upon his father's death and forced to find a different land of his own.^[27] Yaakov's actions cut a portrait of a hard-nosed businessman engaged in cut-throat competition, but they are not deceptive.^[28] Alternatively, a more critical view of Yaakov's conduct is taken by [Radak](#).^[29]

Does Yaakov ever receive the birthright? The Melekheth Machshevet and Hoil Moshe note that Yaakov indeed inherited all of Yitzchak's land holdings, and Esav was forced to emigrate from the land of Israel and carve out his own territory.^[30]

Religious Status

The birthright was a priestly status, and Yaakov secured the patriarch's responsibilities to serve God.

SOURCES: [Bereshit Rabbah](#), [Midrash Aggadah \(Buber\)](#), [R. Saadia Gaon](#), [Rashi](#), [R. Avraham b. HaRambam](#), [Seforno](#)

Birthright as priestly status – The motivation to connect the birthright and priestly status stems from the consecration of firstborns to the service of Hashem^[31] in the aftermath of their salvation from the Plague of Firstborns in Shemot 12-13. This position suggests that such service was the privilege of the firstborns even before the Exodus.^[32]

Yaakov's payment – The commentators who take this approach subdivide on this point. R. Saadia Gaon posits that Yaakov bought the birthright for a pot of lentil stew, while the Midrash Aggadah and Seforno suggest that he paid full price.^[33] All agree that Yaakov was motivated by a desire to ensure that the spiritual birthright did not fall into the hands of one who was unworthy.

Biblical parallels – R. Avraham b. HaRambam points to Reuven losing his firstborn status to Yosef and the firstborns of Israel losing their positions to the Levites, as parallel cases of the transfer of the birthright from an unworthy son/group to a more meritorious one.

"הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת" – While Seforno reads this as a declaration of Esav's exhaustion and desperate hunger which led him to agree to the sale, the other commentators connect the statement to the spiritual nature of the birthright. Midrash Aggadah (Buber) and Rashi suggest that Esav was willing to forego the birthright as he recognized the potentially fatal perils^[34] that the priestly position held for one who was not righteous.^[35]

Esav's character and calculations

- **Esav vilified** – Most of the commentators who take this position vilify Esav,^[36] portraying him as an evil person who cared nothing for the service of Hashem.^[37] Esav did not feel cheated, but happily sold the birthright both because it had no value to him and because he thought that it might lead to his premature death. Moreover, according to Midrash Aggadah (Buber), it was Esav who was the trickster, gloating among fellow villains that he outsmarted his brother who paid for a commodity that he could not legitimately acquire.
- **Esav unsuited** – Seforno's portrait of Esav is much more neutral, portraying a figure who really was on the verge of death and who was simply not cut out for the demands of the priestly position.^[38] This combination of factors led to his willingness to sell the birthright.

Evaluation of Yaakov's actions – According to this position, Yaakov's desire for the birthright stemmed from ideological concerns, rather than materialistic desires.^[39] The sale is considered fair, since the birthright had little value to Esav.^[40] In addition, as death was not imminent,^[41] Yaakov was not taking advantage of his brother's weakness.^[42]

Does Yaakov receive the birthright? In the continuation of Sefer Bereshit, Yaakov does function as a priest, offering sacrifices and libations to Hashem.

Avraham's Legacy

Yaakov acquired the rights to the Blessing and Covenant of Avraham. This included the privileges of inheriting the land of Israel and becoming the father of the chosen nation.

SOURCES: [Lekach Tov \(#3\)](#), [Chizkuni \(#1\)](#), [Akeidat Yitzchak](#), [Abarbanel \(#1\)](#), [Shadal](#), [R. D"Z Hoffmann](#)

Birthright as blessing and covenant – This position views the birthright as Yitzchak's unique bequeathing of Avraham's legacy, with its accompanying promise of land and progeny, to a chosen son.

Whoever obtained the birthright would become the father of the chosen nation.^[43]

Yaakov's payment – According to the Lekach Tov, the lentil stew served as payment.^[44]

"הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוּת"

- Chizkuni, Abarbanel and Shadal suggest that Esav is declaring that he is likely to die before obtaining the inheritance. Abarbanel and Shadal^[45] think that Esav is referring to the perils inherent in his hunting profession. Chizkuni, in contrast, proposes that Esav was thinking that the inheritance of the land of Israel was still centuries away,^[46] by which point he would be long dead and incapable of benefiting.^[47]
- R. D"Z Hoffmann maintains that Esav feels as if he is literally on the verge of death due to his insatiable desire for the stew,^[48] and it is this craving that makes him agree to the deal.^[49]

Esav's character

- **Agnostic** – Lekach Tov and Abarbanel paint an Esav unworthy of fulfilling the legacy of Avraham. Esav was evil and lacking in faith. He did not even believe that Hashem was going to fulfill His promise and give the Land of Israel to Avraham.
- **Slave to his desires** – Chizkuni and R. D"Z Hoffmann portray not an evil Esav, but one who lives in the moment, a slave to his physical desires. Esav was willing to sell the birthright so as to indulge in his immediate craving, not thinking of the future nor appreciating the value of spiritual blessings.^[50]

Evaluation of Yaakov's actions – This position maintains that Yaakov pursued the birthright, not for material gain, but for a lofty, spiritual, ideal. As Esav's character and/or beliefs proved him an unworthy successor to Avraham, Yaakov viewed himself as proactively ensuring that the blessing went to the proper individual.^[51] In addition, since Esav was not literally about to die and did not value the birthright, the sale was neither unfair nor exploitative.

Does Yaakov receive the birthright? All agree that Yaakov's descendants, rather than Esav's, became the chosen nation, and the inheritors of Avraham's legacy.^[52] R. D"Z Hoffmann, though, suggests that this inheritance had nothing to do with the sale,^[53] which was more like child's play with no legal standing. Lekach Tov and Shadal, in contrast, point out how Esav acted upon the oath taken during the sale, and, after his father's death, moved to Seir, staking no claim on the Land of Israel.

^[1] According to Yosef HaMekannei, Yaakov paid "בדמים חשובים", suggesting that a significant sum of money was exchanged for the birthright. He argues that the Torah doesn't say "וימכר בכורתו ליעקב בלחם וניזיד עדשים" but instead states, "ויעקב נתן לעשו לחם וניזיד עדשים", implying that Yaakov gave the food in addition to the payment.

^[2] Yosef HaMekannei points out that even in his day, merchants closed deals over a meal, and see also [R. Yosef Bekhor Shor](#) below. This is true in modern times as well. The earliest source for this position may be the [Midrash Aggadah \(Buber\)](#) discussed below.

Compare to [HaKetav VeHaKabbalah](#) who similarly maintains that the lentils were not the payment for the birthright, but understands the past perfect of "ויעקב נתן" to mean that the food was provided before the sale.

See [Past Perfect](#), though, that the form also sometimes merely signifies a contrast of subject to the preceding verse.

[3] See Bereshit 31:44-54. For other Biblical examples and further analysis of the role played by food when making a treaty, see [Treaties in the Ancient Near East](#).

[4] Rashbam could possibly distinguish between the lentils which were to satiate Esav's hunger and the additional bread which might have served a ceremonial function as part of the deal.

[5] See Bereshit 27:36.

[6] This is consistent with how [Rashbam](#), in contrast to Bereshit Rabbah and [Rashi](#), develops the character of Esav in the earlier portion of the chapter.

[7] See [Abarbanel](#) who notes this. See also [Shadal](#) who points out that Yaakov never even told Yitzchak that he had purchased the birthright.

[8] Ibn Ezra and Ramban each raise both of these options.

[9] This may be supported by the fact that the verses say that Yaakov gave Esav bread and lentils, but make no mention of money. Rashbam, on the other hand, must contend that the money, being a default means of acquisition, was left unstated.

[10] Ibn Ezra brings a variety of evidence for this contention. See however, Ramban who heatedly rejects Ibn Ezra's suggestion and argues against each and every one of his proofs. Ibn Ezra's claim that the righteous are not always wealthy is noteworthy, as Ibn Ezra himself was destitute.

[11] Like Rashbam in the name of R. Meir above.

[12] See above. Ibn Ezra presents two factors which made the birthright be worth very little to Esav. First, Esav's low life expectancy is what made him initially amenable to selling the birthright. After having sold it, he additionally scorned it and thought that he got the better of the deal due to Yitzchak's dire financial straits.

[13] Cf. Bereshit Rabbah and Rashi below.

[14] Ramban uses the term "אכזריות לבו" (cruelty of heart) and cites the verse from Mishlei 13:13 that one who despises will be destroyed.

[15] This is consistent with Ramban's tendency to adhere to Chazal's character portraits in their general sense, even if not in all of their details. See Ramban's critique of Ibn Ezra on Bereshit 10:9 regarding Nimrod, and see [About Ramban](#).

[16] Ramban raises the possibility that the custom of the firstborn receiving a double portion did not exist before the Torah was given, and that the birthright was only inheriting the honored status as patriarch of the family.

[17] See also R"Y Bekhor Shor's formulation "שאתה בכור ותקח הכל".

[18] The Melekhet Machshevet explains that this is the meaning of Yitzchak's words to Esav "ועל חרֶבֶךָ תַחִיָּה וְאֵת" in Bereshit 27:40. He reads the *vav* of "וְאֵת" as meaning "or".

[19] The Torah states regarding Avraham's inheritance, "וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק" and then proceeds to mention that Avraham gave only gifts to his other children before sending them away (Bereshit 25:5-6). This could possibly serve as a Biblical precedent for a father giving all of his estate to a single son and sending off the others. However, in that case, Yitzchak is the only son from Avraham's primary wife, Sarah.

[20] Cf. [Jubilees](#) which places the birthright episode in the context of the famine described in Bereshit 26.

[21] The language of "וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן הַשְּׂדֵה" is difficult, however, according to his proposal.

[22] The Hoil Moshe, on the other hand, interprets (like Rashbam's father and others above) that Esav was merely acknowledging that he lived the dangerous life of a hunter. Thus, due to his lifestyle and life expectancy, he had no aspirations to be the head of the household.

[23] R"Y Bekhor Shor flatly rejects ("והוא בדאות בעיני") the position of Rashbam above that there was a separate monetary payment (in addition to the covenantal meal of bread and lentils), apparently because he felt it has little basis in the text.

[24] For the Hoil Moshe, though, providing the stew symbolized that Yaakov acquired the head of household position, and this entailed taking responsibility for the family's needs and providing meals regularly for Esav. The Hoil Moshe is following the general idea of the second approach espoused by [Abarbanel](#) and adopted by [Shadal](#).

[25] In contrast, the Hoil Moshe characterizes Esav as acting impulsively and later regretting his decision. Nonetheless, Hoil Moshe points out a favorable side to Esav that he respected and fulfilled the deal by settling in Seir and making peace with his brother. Cf. [Abarbanel](#) and [Shadal](#).

[26] In Chapter 27, R"Y Bekhor Shor is also consistent in justifying Yaakov's actions as merely trying to protect what was rightfully his from the birthright sale.

[27] See above that according to the Melekhet Machshevet, upon the death of a father, the younger siblings must serve the eldest or fend for themselves.

[28] According to R"Y Bekhor Shor, Yaakov forthrightly acknowledges that his interests are purely selfish: "כמו שאתה רוצה לעצמך, אני אוהב לעצמי, ואיני אוהבך יותר ממני".

[29] Radak faults Yaakov for attempting to evade the social norms which bestow honor upon the firstborn. He suggests that Yaakov was ultimately punished for attempting to avoid honoring Esav, and thus later in life he was forced to bow down before and bestow gifts upon his brother (see Bereshit 32-33). Cf. the picture painted by [Josephus](#), and see Esav's own perspective when he says "וַיִּעַקְבֵּנִי זֶה פְעַמִּים".

For other cases where Radak (and Ramban in his footsteps) expresses criticism of Patriarchal conduct, see Radak Bereshit 16:6, [About Radak](#), and [Patriarchal Conduct](#). See also the parallel discussion in Bereshit 27 with regard to Yaakov's "stealing" of the blessings from Esav.

[30] See Bereshit 36:6-7.

[31] Their replacement by the Levites in Bemidbar 3 confirms that their consecration was originally meant to take the form of priest-like service.

[32] See Bereshit Rabbah which interprets the statement of the Mishna Zevachim 14:4 "עד שלא הוקם המשכן היו" "הבמות מותרות ועבודה בכורות" to refer to the Patriarchal era as well.

[33] The Midrash maintains that the food served simply to seal the transaction, as was the custom of merchants to eat a meal when closing a business deal. Seforno suggests instead that the food needed to change hands as part of the legal method of purchase called קנין חליפין (acquiring via exchange). He parallels its function to the role played by the exchange of the shoe in the redeemer's selling of the field as described in Ruth 4:7. Cf. Rashbam above.

[34] Upon finding out the strict requirements and consequences associated with the service of God, Esav felt that the birthright would ultimately led to his punishment and death for not upholding all the restrictions.

[35] Bereshit Rabbah and Midrash Aggadah (Buber) further suggest that in these words Esav portrayed a disbelief in God. Though not explicit, this might refer to a denial of the existence of the World to Come or the resurrection of the dead, as per [Bavli Bava Batra](#), Targum Neofiti Bereshit 25:34, and [Targum Pseudo-Jonathan](#). When Esav says he will die, he means that death is final and nothing follows.

[36] Bereshit Rabbah and Rashi are consistent with their portrayals of Esav as an idolater from the womb – see [Rashi](#) and contrast with [Rashbam](#) above.

[37] For R. Saadia, Esav's willingness to sell the birthright for a meager bowl of soup highlights his disdain of the lofty position and his unworthy character.

[38] Esav's occupation was physically consuming and, as such, was inconsistent with the spiritual obligations of the priesthood.

[39] He is portrayed as the protector of the birthright, guaranteeing that the service of God will be in the proper hands. Thus, this approach carries the dual "benefit" of casting Yaakov in a positive light and Esav in a negative one.

[40] This is definitely true for Midrash Aggadah and Seforno who maintain that Yaakov paid with money. Even for R. Saadia Gaon, who holds that the price set was the bowl of soup, there was no swindle since the birthright was worthless to Esav. As Seforno writes, "ובכן התבאר שלא נתאנה המוכר כי לא היה הממכר שוה אצלו כל כך". See also Midrash Aggadah above which suggests that Esav even felt that he had the upper hand, since he did not believe that the sale was valid, as the birthright was not something which could be purchased.

[41] Seforno disagrees on this point, but mitigates the problematic of Yaakov's behavior by pointing out that, even after the sale, Esav belittled the birthright. This suggests that his agreement to the sale did not stem from his famished state.

[42] Cf. [Philo](#) and [Radak](#) who claim that there is no value and only harm in giving material goods to a wicked

person.

[43] Cf. "בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל" (Shemot 4:22) and Akeidat Yitzchak below. According to this approach, the birthright in our story had a unique historical significance which is not shared by the common birthright.

[44] The other commentators do not take a clear position on this question. Abarbanel points out that even if the payment was in money, the moral question is not avoided, as the circumstances of the deal suggest exploitation of a starving Esav. R. D"Z Hoffmann raises both options, but makes no determination.

[45] See Rashbam, Ibn Ezra and others above.

[46] According to this interpretation, Esav is privy to the promise given in the Covenant between the Pieces (Bereshit 15:13-14) that Avraham's descendants will only inherit the Land after 400 years.

[47] According to both reads, Esav is willing to buy the birthright since he has no interest in a gift that he will not (or at least is likely not to) enjoy.

[48] As opposed to R"Y Bekhor Shor above, R. Hoffmann suggests that Esav was not really about to starve to death; he just felt like he would die if he did not get what he wanted. Thus, the event highlights Esav's insatiable physical desires and need to indulge in the moment, even at the price of the loss of a higher spiritual ideal.

[49] In contrast to both these positions, Lekach Tov asserts that Esav, in these words, is rejecting the existence of an afterlife.

[50] Shadal is less critical of Esav's character, instead portraying him as so preoccupied with his hunt that he neglected any responsibility on the home front, the designated domain of the recipient of the birthright.

[51] Abarbanel even proposes that since Esav was undeserving, Yaakov feared that perhaps the blessing would switch to the line of Yishmael, and neither brother would receive it.

[52] Akeidat Yitzchak proves that Yaakov's orchestrations to purchase the birthright were ultimately vindicated from the fact that Yitzchak did give the blessing of Avraham to Yaakov (Bereshit 28:4) and from Hashem's usage of the phrase "בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל" (Shemot 4:22). Both Yitzchak and God, thus, confirmed Yaakov and his descendants as the true inheritors of the Covenant.

[53] He points out that Yaakov never gets any special privileges as a direct result of the sale, nor does his father ever point to it to validate his rights to Avraham's blessing.

Sale of the Birthright – A Fair Deal?

Sources

BIBLICAL TEXTS

בראשית כ"ה: כ"ז-ל"ד

(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שִׂדָּה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהֲלִים. (כח) וַיִּאָּהֵב יַצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו וְרִבְקָה אֲהָבַת אֶת יַעֲקֹב. (כט) וַיִּזְדּוּ יַעֲקֹב נְזִיד וַיָּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשִּׂדָּה וְהוּא עֵינִף. (ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵינִף אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֶדְוִם. (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכָּרָה כִּיֹּסֵם אֶת בְּכֹרְתְּךָ לִי. (לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרָה. (לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבָעָה לִי כִּיֹּסֵם וַיִּשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. (לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לֶחֶם וַנְּזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ וַיָּבֹז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה.

דברים כ"א: ט"ו-י"ז

(טו) כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיִּלְדּוּ לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכֹר לְשְׂנוּאָה. (טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר. (יז) כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לְתֹת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֹאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה.

דברי הימים א' ה': א'-ב'

(א) וַבְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכֹר וּבְחַלְלוֹ יִצְוִעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהַתִּיחַשׁ לְבְּכֹרָה. (ב) כִּי יִהְיֶה גֹבֵר בְּאֶחָיו וְלִנְגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף.

CLASSICAL TEXTS

יובליים כ"ד: ג'-י'

(ג) וּבִשְׁנַת הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁבֻעָה הַרְבִּיעִי הַחֵל רַעַב בְּאֶרֶץ מִלְבַּד הָרַעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם. (ד) וַיִּזְדּוּ יַעֲקֹב נְזִיד וַיָּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשִּׂדָּה וְהוּא רַעַב. (ה) וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב אַחִיו תְּנֵה לִי מִפְרֵי הַנְּזִיד הַזֶּה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵלָיו מִכְרָה אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי וְאֶתְּךָ לֶךְ לֶחֶם וְגַם מִפְרֵי הַנְּזִיד הַזֶּה. (ו) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְלָבוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת, לָמָּה זֶה לִי בְּכֹרָה. (ז) וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב נִתְּתִי לְךָ. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: הַשְּׂבָעָה לִי, וַיִּשְׂבַּע לוֹ. (ח) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ אַחִיו לֶחֶם וְהַנְּזִיד, וַיֹּאכַל וַיִּשְׂבַּע וַיָּבֹז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה. (ט) עַל כֵּן קָרָא שֵׁם עֲשׂוֹ גַם אֲדוֹם, עַל דְּבַר אֲדוֹם פְּרֵי הַנְּזִיד אֲשֶׁר נָתַן לוֹ יַעֲקֹב בְּבְכֹרְתוֹ. (י) וַיְהִי יַעֲקֹב הַבְּכֹר וְעֲשׂוֹ אֲבָד יָתְרוֹ.

פילון שאלות על בראשית ד': קע"ב

Why does his brother say, "Sell me this day thy birthright"? The literal meaning, it would seem, shows the greed of the younger in wishing to deprive his elder brother of his rights. But the virtuous man is not greedy, inasmuch as he is a companion of frugality and restraint, and is especially helpful in these. He therefore clearly understands that a continuous and unlimited abundance of possessions is the occasion and cause of sin to the wicked man and is necessary to the righteous man alone. And he considers it most necessary to remove from evil, as from a fire, that matter which is set on fire by heat, for the improvement of character. And this does not harm, but is a great benefit to him who is believed to be harmed. That is the literal meaning. But as for the deeper meaning, it should be understood that the discourse of the wise legislator is not so much about brute animals or possessions or harvested fruits as about the dispositions of souls. For by nature the first-born and elder (brother) is activity in accordance with the several virtues, which the wicked man changes because of the opinions of the multitude. For no one among the imprudent has ever been so mad as to confess that he is evil. Therefore does he say to him, "Do not mistreat all truth as if lying or as if laughing at a stage-performance, but confess at once that virtue is a possession unfamiliar and not genuine or natural to thee, and far removed from it wilt thou pass thy days. But it is familiar and suitable and proper and kin to the cultivated and wise character."

יוספוס פלביוס, קדמוניות היהודים ב' א': א'

After the death of Isaac, his sons divided their habitations respectively; nor did they retain what they had before; but Esau departed from the city of Hebron, and left it to his brother, and dwelt in Seir, and ruled over Idumea. He called the country by that name from himself, for he was named Adom; which appellation he got on the following occasion: One day returning from the toil of hunting very hungry, (it was when he was a child in age,) he lighted on his brother when he was getting ready lentile-pottage for his dinner, which was of a very red color; on which account he the more earnestly longed for it, and desired him to give him some of it to eat: but he made advantage of his brother's hunger, and forced him to resign up to him his birthright; and he, being pinched with famine, resigned it up to him, under an oath. Whence it came, that, on account of the redness of this pottage, he was, in way of jest, by his contemporaries, called Adom, for the Hebrews call what is red Adom; and this was the name given to the country; but the Greeks gave it a more agreeable pronunciation, and named it Idumea.

בבלי בנא בתרא ט"ז:

דבר אחר : שלא מרד עשו בימיו. דבר אחר : שעשה ישמעאל תשובה בימיו. שלא מרד עשו בימיו מנלן? דכתיב : (בראשית כ"ה) ויבא עשו מן השדה והוא עיף, ותנא : אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו. [ומי"ש של עדשים]? אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי : מה עדשה זו אין לה פה, אף אבל אין לו פה. דבר אחר : מה עדשה זו מגולגלת, אף אבילות מגולגלת ומחזרת על באי העולם. מאי בינייהו? איכא בינייהו לנחומי בביעי. אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום : בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה. בא על נערה מאורסה - כתיב

הכא : (בראשית כ"ה) ויבא עשו מן השדה, וכתוב התם : (דברים כ"ב) כי בשדה מצאה. הרג את הנפש - כתיב הכא : עיף, וכתוב התם : (ירמיהו ד') אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים. וכפר בעיקר - כתיב הכא : (בראשית כ"ה) למה זה לי, וכתוב התם : (שמות ט"ו) זה אלי ואנוהו. וכפר בתחיית המתים - דכתיב : (בראשית כ"ה) הנה אנכי הולך למות. ושט את הבכורה - דכתיב : (בראשית כ"ה) ויבז עשו את הבכורה.

בראשית רבה ס"ג:י"ג

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות, ריש לקיש אמר התחיל מחרף ומגדף למה לי אין כתיב כאן אלא למה זה לי מלמד שכפר בזה אלי, ד"א הנה אנכי הולך למות שהיה נמרוד מבקש להמית אותו בשביל אותו הבגד שהיה לאדם הראשון שבשעה שהיה לובשו ויוצא לשדה היו באים כל חיה ועוף שבעולם ומתקבצין אצלו, ויאמר השבעה לי, מה ראה אבינו יעקב שנתן נפשו על הבכורה, דתנינן עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורים, משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים אמר יהי רשע זה עומד ומקריב לפיכך נתן נפשו על הבכורה, הה"ד (יחזקאל לה) כי לדם אעשך ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם ירדפך, ועשו הוא שונא את הדם ר' שמואל בר נחמן אמר זה דם בכורה וקרבת, ר' לוי אמר זה דם של מילה, רבנן אמרי שנאת דמו של אדם בגופו הה"ד (תהלים קט) ויאהב קללה ותבואהו, רבי לוי בשם רבי חמא אמר לא חפץ בברכה ולא חפץ בכורה, רבי הונא אמר זה דם הקרבת שהוא קרוי ברכה, היך מה ד"א (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי.

תרגום המיוחס ליונתן בראשית כ"ה:כ"ז-ל"ד

(כז) ורביאו טליא והוה עשו גבר נחשירכן למצוד עופן וחיוון גבר נפיק חקל קטיל נפשין דהוא קטל ית נמרוד וית חנוך בריה ויעקב גבר שלים בעובדוי ומשמש בבית מדרשא דעבר תבע אולפן מן קדם ה'.

(כח) ורחים יצחק ית עשו ארום מלי רמיותא בפומיה ורביקה רחימת ית יעקב.

(כט) ובההוא יומא דמית אברהם בשיל יעקב תבשילי דטלופחי ואזל לנחמא לאבוי ואתא עשו מן ברא והוא משלהי ארום חמש עברין עבר בההוא יומא פלח פולחנא נוכראה שפך אדמה זכיא ועל על עולימתא מארשא וכפר בחיי עלמא דאתי ובזא ית בכירותא.

(ל) ואמר עשו ליעקב אטעים יתי כדון מן תבשילא סמוקא סמוקא הדין ארום משלהי אנא בגין כן קרא שמיה אדום.

(לא) ואמר יעקב זבין יומנא כיום דאנת עתיד למיחסן ית בכירותך לי.

(לב) ואמר עשו הא אנא אזיל לממת ולית אנא חיי תוב בעלם אחרן ולמה דן לי בכרותא וחולקא בעלמא דאתא אמר.

(לג) ואמר יעקב קיים לי כיום דיהי וקיים ליה וזבין ית בכירותיה ליעקב.

(לד) ויעקב נתן לעשו לחם ותבשיל דטלופחי ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו ית בכירותא וחולק עלמא דאתי.

מדרש אגדה (בובר) בראשית כ"ה: ל"א-ל"ד

(לא) ד"א מכרה כיום – מה יום זה ברור, כך תהיה מכירתך מכירה ברורה. ולמה רצה יעקב לקנות בכורה, לפי שמתחלה היה עבודה בבכורות ולא הפשוטים, אמר יעקב אני פשוט ואיני יכול להקריב, ועשו אחי רשע ואינו ראוי להקריב לכך קנה יעקב מן עשו הבכורה כדי שיקריב.

(לב) הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה – מלמד שכפר בעיקר. ד"א הנה אנכי וגוי – שהיה לו מלחמה עם נמרוד ומתיירא שמא יהרגנו נמרוד. ד"א הנה אנכי גוי – שהקרבת הורגות את בעליהן בזמן שאין המקריבים צדיקים ואני איני צדיק. למה זה לי בכורה. שאמות קודם זמני. ד"א הנה אנכי וגוי – אני מקריב ואטרח עבודתו של אלהים ואני מת כאשר בני אדם שאינן מקריבין אם כן למה אני טורח בעבודתי, לכך קיבל על עצמו למכור בכורתו ליעקב.

(לג) ויאמר יעקב השבעה לי וגוי – והלא יעקב היה יודע באחיו שהוא רשע, במה היה משביעו, אלא לא השביעו אלא בחיי אביו שהיה עשו אוהבו.

(לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים – וכי בעד לחם ונזיד עדשים מכר את בכורתו? מלמד שכך מנהג התגרים לאחר שיעשו סחורתם שמאכילים ומשקים לסותרים. ויקם וילך – הכניס עצמו עם הפריצים, והיה אומר להם כמה שוטה הוא יעקב אחי, וכי אפשר לפשוט להיות בכור? ומניין שהסכים הקדוש ברוך הוא עם יעקב, שנאמר בני בכורי ישראל (שמות ד כב).

MEDIEVAL TEXTS

רס"ג בראשית כ"ה

שיעקב השתוקק לעבודת ה' ועשו זלזל בה, ככ' ויבז עשו את הבכורה, ולא בא הכתוב לספר בגנותו של יעקב שציער את עשו אחיו בנזיד העדשים עד שלקח ממנו פי כמה משויו, אלא בה לגנות את עשו שמכר במחיר נמוך כזה את המעלה הרמה ככתוב ויבז עשו וג'. הוסיף כיום ל"מכרה" ול"השבעה" כי בזמן שסיפר את מעשה שני האנשים הללו לא היתה הבכורה נמכרת ונקנית. וכדי שלא נשתומם על השמועה הזאת הוסיף "כיום", כלומר על פי מה שהיה נוהג בין האנשים בימים ההם.

רש"י בראשית כ"ה: כ"ב, כ"ז-כ"ט

(כב) ויתרוצצו – על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת. דבר אחר מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות.
(כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו – כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה. יודע ציד – לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות. איש שדה – כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות. תם – אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף

לרמות קרוי תם. ישב אהלים – אהלו של שם ואהלו של עבר.

(כח) בפיו – כתרגומו בפיו של יצחק. ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו.

(כט) והוא עיף – ברציחה, כמה דתימא (ירמיה ד לא) כי עיפה נפשי להורגים.

רש"י בראשית כ"ה: ל"א-ל"ד

(לא) מכרה כיום – כתרגומו כיום דילהן, כיום שהוא ברור, כך מכור לי מכירה ברורה. בכרתך – לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה.

(לב) הנה אנכי הולך למות – (מתנודדת והולכת היא הבכורה שלא תהא כל עת העבודה בבכורות כי שבט לוי יטול אותה ועוד) אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין, ופרועי ראש. אמר אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה.

(לד) ויבז עשו – העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום.

לקח טוב בראשית כ"ה: ל"א-ל"ג

(לא) ויאמר יעקב מכרה כיום. מהו כיום, מה היום הולך ואינו חוזר, אף מכירתך קיימת בלא חרטה ובלא חזרה: ד"א כיום, בפרהסיא.

את בכורתך לי. שאילה מה ראה יעקב אבינו לומר לעשו מכרה כיום את בכורתך לוי? תשובה לפי שראהו רשע ואמר לעולם חייב האח לכבד את אחיו הבכור, וזה רשע אין ראוי לכבדו, אקח ממנו הבכורה, ליכנס ראשון וליטול מנה יפה ראשון.

ורז"ל אמרו לפי שלא הוקם המשכן, עבודה מותרת בבכורות משהוקם המשכן עבודה בכהנים. וכדי שלא תהא עבודת הקרבנות נעשית ע"י רשע, לפיכך השתדל יעקב ליקח ממנו הבכורה, דכתיב אם לא דם שנאת ודם ירדפך (יחזקאל לה ו), וכי עשו שונא הדם היה, והלא רשע רוצח היה, אלא ר' לוי בש"ר חמא בר חנינא אמר זה דם מילה שכפר בה. ר' לוי בשם ר' שמואל אמר זה דם הקרבנות שכפר בהן, שנא' למה זה לי בכורה.

ס"א כי הבכורה שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם, לזרעך אתן את הארץ הזאת (בראשית יב ז) והיה לעשו ליטול פי שנים בארץ כנען, וקנאה אבינו יעקב ממנו, כי לא היה עשו מאמין שהקב"ה עתיד ליתן הארץ לזרע אברהם, לפיכך מכרה בנוזיד עדשים.

(לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות. כי אמר בלבו אין עולם אחר. ולמה זה לי. למה לי לא אמר אלא למה זה לי, כלומר אין לי חלק בהקב"ה שנקרא זה אלי ואנוהו (שמות טו ב). בכורה. שכפר ולא היה חושש אלא בדבר שלפניו, אבל בדבר עתיד לא היה מאמין.

(לג) ויאמר יעקב השבעה לי כיום. לפיכך הלך אל ארץ מפני יעקב אחיו, מפני השבעה שנשבע לו.

רשב"ם בראשית כ"ה: כ"ב, כ"ז, כ"ח

(כב) ויתרוצצו - לשון רץ לקראת רץ, שהיו רצים ומתנענעים בתוך גופה כדרך עוברים. וכן מן קס מתקוממים, מן לן מתלוננים. אבל מלשון רצץ עזב דלים היה לו לומר ויתרצצו כמו בטרם יתנגפו רגליכם.
 (כז) יודע ציד - לצוד ציד להביא. יושב אהלים - רועה צאן אביו, כמו שפירשתי אצל יושב אהל ומקנה.
 (כח) כי ציד בפיו - פשוטו כתרגו'.

רשב"ם בראשית כ"ה: ל"א-ל"ד

(לא) מכרה כיום – כלומר לאלתר. מיד מכור לי חלק בכורתך הראוי לך [ב]ממון אבי בממון שאתן לך ואחר כך אתן לך המאכל לעדות [ו]לקיום. כדרך שמצינו ויאכלו שם על הגל לקיום ברית בין לבן ליעקב.
 (לב) הנה אנכי הולך למות – בכל יום אני הולך לצוד חיות ביערים המצויים שם דובים ואריות וחיות רעות ואני מסוכן למות למה זה [לי] להמתין חלק בכורה לאחר מיתת אבינו. כך פירש אבי הרב רבי מאיר מ"כ. [וזהו] ויבז עשו את הבכורה.
 (לג) וימכור את בכורתו – בדמים. ואחר כן ויעקב נתן לעשו וגו' – מנהג בני אדם לקיום דבר.
 (לד) ויבז עשו – לפי שלסוף נתחרט על כך דכת' את בכורתי לקח, לכן הקדים כאן להודיע שטותו. עתה בשעת אכילה ביזה את הבכורה, אבל לבסוף היה מתחרט. ויבז – כמו ויבזה, מן דבר ה' בזה, כמו ויקן מן קנה.

אבן עזרא בראשית כ"ה: ל"א-ל"ד

(לא) והבכורה שיקח פי שנים בממון אביו. וי"א שיש לבכור לעולם מעלה על הצעיר לקום מפניו ולשרתו כבן לאב.
 (לב) וטעם הנה אנכי הולך למות שבכל יום ויום הוא מסתכן בעצמו כאשר יצא לצוד שמא יהרגוהו החיות, ויתכן שימות קודם אביו.
 (לד) ויבז עשו גם זאת הבכורה, בעבור שראה שאין לאביו עשר. ורבים יתמהו כי עזב לו אברהם ממון רב, וכאילו לא ראו בימיהם עשיר גדול בנעוריו ובא לידי עוני בזקוניו. והעד שהיה יצחק אביו אוהב את עשו בעבור צורכו. ואילו היה הלחם רב בבית אביו, והוא נכבד בעיניו לא מכר בכורתו בעבור נזיד. ואם היה אביו אוכל בכל יום מטעמים, מה טעם אמר הביאה לי ציד. ולמה לא היה ליעקב בגדים חמודות? ולמה לא נתנה לו אמו כסף וזהב בדרך, שהוא אומר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ולמה לא שלחה אליו הון והיא אוהבת אותו, כי הוצרך לשמור הצאן. והפסוק שאמר ויגדל האיש (ברא' כו, יג) קודם זקנתו. ועורי לב יחשבו כי העושר מעלה גדולה לצדיקים, והנה אליהו יוכיח. ועוד ישאלו, למה חסר השם ממון ליצחק. אולי יודיעונו, למה חסר מאור עיניו. ואל ידחוונו בקנה של דרש כי יש לו סוד, ואין לנו לחפש, כי עמקו מחשבות השם, ואין כח בדעת האדם להבינם. וכן אחרים אמרו, הנה צאן יש לו, כי רבקה אמרה לו לך נא אל הצאן (ברא' כז, ט), ויתכן שנשאר לו מקנה מעט, גם נכון הוא להיות פיי לך נא אל הצאן, אל מקום הצאן שהן נמכרות.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ה: כ"ט-ל'

והוא עייף – דרך הציידים להיות עייפים, ורודפים אחר החיות; ופעמים טועים בייער שלשה וארבעה ימים, להם רעב וצמא. וכן היה לעשו, עד שהגיע לשערי מות ולא היה יכול להשיג ידו אל פיו, כמו שהוא אומר הלעיטיני נא וגו' – כלומר: שפוך לתוך פי ואני אוכל, שאיני יכול אפילו לתת לתוך פי, ולא ללכת אל בית אבי. אך מצא יעקב אחרי הצאן במרעה רחוק מן העיר; אם היה האוכל מתמהמה לו, היה מיד מת. ולכך אמר לו יעקב: אם אתה מת מיתת עצמך, הרי כל אשר לאבי בידי; וכל בני קטורה וישמעאל ולוט, שמילט זקיני מן השבי ומן המות, יהו משועבדים לי. ואם אוכילך ותחיה, הריני מפסיד שרות גדול וממשלה גדולה, שאתה בכור ותקח הכל. אבל אם תמכור לי בכורתך, אז אוכילך, ותחיה ולא תמות, ואני לא אפסיד במה שאוכילך. ואם לא תחמול על עצמך, בשביל שלא תרצה שלא תבא לי הממשלה, גם אני לא אחמול על עצמך; כי כמו שאתה רוצה לעצמך, אני אוהב לעצמי, ואיני אוהבך יותר ממני. ומחמת טענה אמר לו יעקב.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ה: ל"ד

ויאכל וישת – ותשב רוחו אליו. ויבז הבכורה – כי כל ממון שבעולם אין אדם (רשע) חושב כלום, ובזוי בעיניו כנגד גופו. ועוד, שהיה בוטח באהבת יצחק שלא יפסיד בכך כלום, כמו שאפרש בעזרת השם (בר' כ"ז: ד'). ויש מפרשים (רשב"ם), כי בכסף קנה יעקב הבכורה, וזה האוכל היה סעודת המכירה שקורין 'בברייא' (בלעז); והוא בדאות בעיני.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ז: ב'

לא ידעתי יום מותי – ואם אמות, הרי הפסדת הכל, כי יעקב אחיך קנה ממך הבכורה, ויטול השררה כולה ועיקר הנכסים.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ז: ד'

בעבור תברכך נפשי בטרם אמות – כי במתנה שאתן לך אינו יכול לערער כלום, דדין בכורה לא שייך גבי מתנה, ואני אתן לך כל השררה, כמו שאמר "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים" (להלן, כט), דדין בכורה לא שייך אלא בירושה. והכי נמי אמרו רבותינו (משנה ב"ב ח,ה): המחלק נכסיו על פיו, ריבה לאחד ומיעט לאחד והשווה להם את הבכור, דבריו קיימין. ומשום הכי אמר לו לברכו לפני מותו, שלא יפסיד במה שמכר בכורתו; ולפיכך אמר לו: עשה לי סעודה! שהרי נתת בכורתך בשביל אכילה אחת, ואני אשיבנה לך בשביל סעודה, ושם אמשולך; ועוד, כי דרך השרים לעשות סעודה כשמקבלין שררה, וכן הוא אומר "ויזבח אדוניהו שור ומריא" וגו' (ראה מ"א א,יט).

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ז: י'

בעבור אשר יברכך לפני מותו – ואע"פ שלא היה צריך, שהרי היתה הבכורה שלו, מכל מקום צריך להעבירה מעשו. והיה יעקב כאדם שרץ אחר אבידתו, שהרי עשו מכר לו את הבכורה ונשבע לו שלא להפקיע ממנו,

ועכשיו היה מערים על שבועתו ורוצה לרמותו, ויעקב הציל את שלו מידו.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ז: י"ג

עלי קללתך – שאם ידירך, אני אורישיך כל כתובתי ואף אפצה אביך להשיב לך; ועוד שאערים עד שימושך ולא ירגיש.

ר' יוסף בכור שור בראשית כ"ז: מ"א

יקרבו ימי אבל אבי – 'אבל צר וחפוי שונא'. אמר עשו: בתחילה שמכרתי לו את בכורתי, אמר, הייתי מתנחם לאמר: לא אפסיד בכך כלום, שאבי יתן לי הכל במתנה; אבל עכשיו שקבל גם המתנה והברכה, אין לי נחמה אלא שאהרגנו ואקח הכל, ולא אפסיד כלום, לא בבכורה ולא בברכה; ולכך אמר: אבי שברכו, בימים מועטים אעשה אותו אבל עליו; וזהו יקרבו ימים שיהא אבי אבל עליו, כי אהרגה את יעקב. ויש מפרשים: יקרבו ימי אבלו של אבי, שימות, ואחר כך אהרוג וכו'; ויקרבו – כלומר: ולוואי שיקרבו! אבל אם כן, לא היה לו ליעקב לברוח עד שימות אביו, והוא שב קודם מיתת אביו (ראה בר' לה, כז-כט).

ספר הגן בראשית כ"ה: ל"ג

ואבא מרי ז"ל היה אומר לפי המדרש פשט "מכרה כיום" הכי הוי: כלומר, לעתיד לבא שהעבודה בבכורות אין אדם יכול לקנות בכורה, אבל כיום שעדיין אין העבודה נוהגת, מכור אותה לי.

רד"ק בראשית כ"ה: כ"ח

ויאהב יצחק את עשו – אין צריך לומר כי יעקב היה אוהב, כי יותר היה אוהב יעקב מעשו, ולא היה אוהב עשו אלא שהיה מביא ציד למאכלו זהו שאמר בפיו, ובשר הציד הוא מוטעם, והוא היה זקן יותר משבעים שנה כי לא היה יודע עשו לצוד החיות בקשתו ותליו אלא אם היה יותר מעשר שנים, ורבקה היתה אוהבת את יעקב לבדו לפי שהיה הולך בדרך חיים ועשו בדרך מות, כי לא די שלא היה מתעסק בחכמה ובדרכי אלהים אבל בחר לו מלאכה לשום עצמו בסכנה בכל יום והיה רק פוחז ומשולל, ויצחק לפי שהיה זקן ויושב בבית היה מתפתה לעשו שהיה מביא לו ציד ומתקן לו מאכל בכל יום, וזה היה אחר שזקן יצחק ובא בימים וכהו עיניו שהיה יושב בבית ולא היה מתעסק בשום דבר מעסקי הבית אלא שספר זה הענין בתחלת ספור גדולם וספור מעשיהם ומה שקרה לעשו עם יעקב בענין נזיד עדשים להודיע פחזותו.

רד"ק בראשית כ"ה: כ"ט

ויזד – משפטו על המנהג ויזד (הנח תמורת הדגש) כי שרשו נזד אלא שלפעמים יבא הנח מקום הדגש והדגש מקום הנח, ופירש ויבשל נזיד תבשיל. אמר, יום אחד היה זה שבשל יעקב תבשיל ובא עשו עיף ומצא תבשיל יעקב מתוקן ובקש ממנו שיאכילנו ממנו, והיה הספור הזה להודיע מעלת יעקב ופחזות עשו וקלות דעתו, כי היה גרגרן; ומעלת יעקב שלא היה אוהב תענוג העולם שבשל לעצמו עדשים שאין תבשיל פחות ממנו. ומה

שמנע ממנו שלא נתן לו אלא במכירת בכורתו וכל שכן שהיה אחיו גם זה ממעלתו ומחכמתו שלא ליתן ממנו שטרר בו ושהכין לעצמו לאיש רק ופוחז ואינו חפץ בדרך חיים; ומרוב גרגרנתו לא שמר עד שיבשל הוא מצידו ויאכל ותאב אל תבשיל העדשים שמצא מתוקן, ובזה ובכיוצא בזה אומר, נותן לעשיר אך למחסור (משלי כ"ב).

רד"ק בראשית כ"ה: ל"א-ל"ג

(לא) מכרה כיום – זו הכ"ף תקרא כף האמת, כמו כי אותו כהיום תמצאן (שמואל א' ט') ויהי העם כמתאוננים (במדבר י"א) לב רשעים כמעט (משלי י"ב: כ') כמשיגי גבול (הושע ה'), ר"ל מכירה גמורה תמכרנה לי היום והבכורה להדרו ולכבדו ולקום מפניו לפי שהיה בכור והוא לא היה ראוי לכך והיה קשה בעיניו לכבד אדם כמוהו אלא שלא יכול להמנע מזה מפני מנהג העולם. ואמרו כי כן היה מנהג להיות לו מעלה ויתרון בירושת אביו, כענין שצותה התורה על פי שנים וכל זה מכר לו. ואעפ"כ נענש בזה לפי שעשה בזה כנגד מנהג העולם, וכבדו כבוד גדול אחר כן מפחד אלהים.
(לב) ויאמר – אומר בלבו או אומר ליעקב. למות – שהיה מסתכן בכל יום בצודו החיות שמא יטרפוהו.
(לג) השבעה – שמא אחר שתאכל תתחרט.

רד"ק בראשית כ"ה: ל"ד

ויעקב נתן לעשו – במחיר הבכורה לחם ונזיד עדשים, ולא זכר שנתן לו יין כי שתה מיין הבית, אבל לחם חם שעשה יעקב לעצמו לשעתו נתן לו עם נזיד עדשים שבשל גם כן לעצמו. ואאז"ל כתב כי מחיר כסף נתן לו על הבכורה ומה שנתן לו לחם ונזיד עדשים שיאכלו שניהם על המכירה כדי לקיימה. וילך – שב אל השדה לצוד עוד. ויבז – אפילו לאחר שאכל ושתה לא התחרט ובזה אותה בלבו.

ר' אברהם בן הרמב"ם בראשית כ"ה: ל"א

ויאמר יעקב מכרה וג' – לא לצרות עין יעקב ע"ה אלא כדי להשתמש בשעת הכושר להעביר את הבכורה אליו לפי שהוא היה ראוי לה יותר ממנו. ואין ספק כי הבכור היה מוכן לכהונה בימי קדם... אלא שאם הבכור אינו ראוי, הבכורה ניטלת ממנו: ראובן בחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף, וכאשר נגלה במעשה העגל שהלויים היו ראויים יותר מבכורי ישראל העביר יתעלה את מדרגת הבכורה מהם לבני לוי. ולפי שידע יעקב שהוא ראוי למדריגת הבכורה יותר מן עשו כיון להעביר אותה אליו.

פירוש הריב"א בראשית כ"ה: ל"א

מכרה כיום. פרש"י כיום שהוא ברור כן מכור לי מכירה גמורה וברורה ובשם ר' אהרן הכהן מצאתי מכרה כיום כלוי לעתיד לבא שהעבודה בבכורות ואין אדם יכול לקנותה אבל עכשיו שאין העבודה נוהגת מכור אותה לי וזהו כיום כלומי כיום הזה שאין העבודה נוהגת.

חזקוני בראשית כ"ה: ל"א

כיום של עכשיו שעדיין אין העבודה נוהגת אבל לעתיד שהעבודה בבכורות אין אדם רשאי לקנות בכורה.

חזקוני בראשית כ"ה: ל"ב

הנה אנכי הולך למות ירושת ארץ ישראל תלויה בבכורה, והירושה אינה באה עד לאחר ארבע מאות שנה, כדכתיב וענו אותם ארבע מאות שנה. וכתיב ודור רביעי ישובו הנה, והואיל ואיני חי עד אותו הזמן היינו הנה אנכי הולך למות מה ריוח יש לי בה ומה אני מפסיד למכרה ולמה זה לי בכרה אם הייתי חי עד אותו זמן שאני בעצמי אירשנה לא הייתי מוכרה. ד"א הנה אנכי הולך למות בכל יום אני הולך לצוד חיות ביערים ששם מצויין דובים ואריות וחיות רעות ומסכן עצמי למיתה ולמה זה לי להמתין חלק הבכורה הראוי לי לאחר מיתת אבא שמא אמות תחלה.

רמב"ן בראשית כ"ה: ל"ב

ויש אומרים (רד"ק בשם אביו) כי אין מחיר הבכורה הנזיד רק הכתוב יספר כי בבקשו לאכול והוא עיף אמר לו יעקב מכור לי בכורתך בכסף, ואחר כך אכול, וענה לו בפחזותו על האכילה למה זה לי בכורה, הרי היא מכורה לך, ונשבע עליה וישבו לאכול ולשתות, והכתוב לא פירש המחיר. ואין זו דעתי.

רמב"ן בראשית כ"ה: ל"ד

ויבז עשו את הבכורה – בז לדבר יחבל לו (משלי יג ג). אבל כבר אמר הטעם שבעבורו נאות למכירה מפני שהיה הולך למות בצודו החיות, וקרוב הוא שימות בחיי אביו, ואין לבכורה שום מעלה רק אחרי האב ומה תועיל לו הבכורה. ואמר ויאכל וישת ויקם וילך ויבז – כי אחר שאכל ושתה חזר השדה אל צידו, וזו סיבת בזוי הבכורה, כי אין חפץ בכסילים רק שיאכלו וישתו ויעשו חפצם בעתם, ולא יחושו ליום מחר. ורבי אברהם משתבש בכאן מאד, שאמר כי בזה הבכורה בעבור שראה שאין ממון לאביו. ורבים יתמהו כי עזב לו אברהם ממון רב, וכאלו לא ראו בימיהם עשיר גדול בנעוריו, בא לידי עוני בזקונו. והעד, שהיה יצחק אוהב את עשו בעבור צידו, ואלו היה לחם רב בבית אביו, והוא נכבד בעיניו, לא מכר את בכורתו בעבור נזיד. ואם היה אביו בכל יום אוכל מטעמים מה טעם יאמר אליו הביאה לי ציד. ולמה לא היו ליעקב בגדים חמודות, ולא נתנה לו אמו כסף וזהב לדרך, שאמר (להלן כח כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. למה לא שלחה לו הון, והיא אוהבת אותו, כי הוצרך לשמור הצאן. והפסוק שאמר (להלן כו יג) ויגדל האיש, קודם זקנתו. ועורי לב יחשבו כי העושר מעלה גדולה לצדיקים, והנה אליהו יוכיח. ועוד ישאלו, למה חסר השם ממון ליצחק. אולי יודיעונו למה חסר מאור עיניו, ואל ידחונו בקנה של דרש, כי יש לו סוד, ואין לנו לחפש כי עמקו מחשבות השם ואין כח באדם להבינם. כל אלו דבריו.

ואני תמה מי עור עיני שכלו בזה, כי הנה אברהם הניח לו הון רב, ואבד העושר ההוא מיד קודם הענין הזה, ומפני זה בזה את הבכורה, כי הדבר הזה היה בנעוריהם קודם היות לעשו נשים כאשר יספר הכתוב, ואחרי כן חזר והעשיר בארץ פלשתים עד כי גדל מאד ויקנאו בו שרי פלשתים, ואחרי כן חזר לעניו והתאוה לציד בנו

והמטעמים, ואין אלו רק דברי שחוק. ועוד, כי הכתוב אמר (לעיל כה יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו, והברכה תוספת בעושר ובנכסים וכבוד, ואיה ברכתו שאבד הון אביו והעני, ואחרי כן (להלן כו ג) ואהיה עמך ואברכך, העשיר והעני אחרי כן. ואם יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים בענין העושר אין זה באותם שנתברכו מפי הקדוש ברוך הוא, כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה (משלי י כב).

אבל היו האבות כלם כמלכים, ומלכי גוים באים לפניהם וכורתים עמהם ברית, וכתוב (להלן כו לא) וישבעו איש לאחיו, ואם היה יצחק רע המזל מאבד נכסי אביו, איכה אמרו ראו ראינו כי היה ה' עמך (שם כח), וכבר היה בעוכריו. אבל בזוי הבכורה לעשו לאכזריות לבו.

ויתכן כי פי השנים בבכורה ממשפטי התורה לא היה כן לפנים, רק לנחול מעלת האב ושררתו, שיהיה לו כבוד ומעלה על צעירו. ולכן היה אומר ליצחק אני בנך בכורך (להלן כז לב), לומר כי הוא הבכור הראוי להתברך, וכן כי זה הבכור שים ימינך על ראשו (להלן מח יח), להקדימו בברכה, ואולי היה נוטל גם בנחלה יותר מעט כי דין פי שנים מחדוש משפט התורה.

והציד אשר היה בפיו, כן יעשו השרים והמלכים, בוחרים בציד מכל מאכל, וכל העמים יובילו מהם שי למורא. והיה עשו מחניף את אביו להביא כל צידו אל פיו לאכול ממנו כרצונו תמיד. ואהבת האב לבנו הבכור קלה להביא.

ומה שאמר לברך אותו אחר עשות לו המטעמים איננו שכר האכילה ושחד בהם, אבל רצה ליהנות ממנו שתהיה נפשו קשורה בנפשו בעת ההנאה, ויברך אותו בחפץ מלא ורצון שלם. או שהיה יודע בנפשו כי אחר האכילה היתה מתענגת ושמחה ויחול עליה רוח הקודש, כענין ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' (מ"ב ג טו).

ולא נתנו ביד יעקב הון כי בורח היה, ובלא ידיעת אחיו יצא מן הארץ לבדו, ואלו נתנו לו הון ועבדים וגמלים היו מוסיפים בו קנאה לארוב לו ולהרגו. ורבותינו אמרו (ב"ר סח ב) שגזלוהו ממנו.

ומי אמר לו שלא היו ליעקב בגדים חמודות שש ומשי ורקמה, אבל הכתוב אמר כי עשו בלכתו השדה לצוד היה מחליפם בבגדי הציד, ומפני שיצחק ממשש תמיד בבנו ובבגדיו הלבישה אותם את יעקב פן יכירו בהם, והלא אתה רואה שעשה כן וירח את ריח בגדיו (להלן כז כז), כי היה משים אותם בתוך נרד וכרכום, כענין שכתוב (תהלים מה ט) מור ואהליות קציעות כל בגדותיך, והיו הבשמים צומחים בארץ ישראל. ועל כן אמר "כריח שדה", כי בעבור היותו איש שדה הריחו בגדיו מהם. או ריח ציצי האילנות, כמו שאמרו רבותינו (תענית כט ב) כריח השדה של תפוחים.

והשאלה על מאור עיניו שאלת עורי לב, כי אם היתה סבה מאת השם, הנה היא כדי שיברך את יעקב, והוא ספור הכתוב (להלן כז א) ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו. ועל דרך הפשט איננו רק ענין הזקנה, וטעמו ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו בזקנתו קרא את עשו, והנה ביעקב (להלן מח י) ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, וכתוב באחיה השילוני (מ"א יד ד) כי קמו עיניו משיבו, ויספר במשה רבינו פלא (דברים לד ז) לא כהתה עינו.

פירוש הטור הארוך בראשית כ"ה:ל"א

תימה, מה מכר שייך בבכורה, שאינו דבר שנתפס בקנין, ואי משום ירושת פי שנים, הא קיימא לן (ב"מ ט"ז). מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום. יש מתרצים משום שיעקב היה ראוי להיות בכור, שנוצר מטפה ראשונה, אלא שעשו יצא ראשונה, משל למי שנותן שני טיפין בשפופרת, הנכנס אחרון יוצא ראשון, ולא נהירא, דבכור בפטר רחם תלה רחמנא ועשו פטר הרחם תחלה.

וי"מ שיעקב חשב שיצחק יתן לו כל אשר לו בחייו, כאשר עשה אברהם ליצחק, וקנה הבכורה כדי שלא יהיה לעשו פתחון פה כל כך לערער. וי"מ בכורתך, גדולתך, שצריך הקטן לנהוג גדולה ושררה לאחיו הגדול, לקום מפניו ולכבדו, וזה אמר שימכור לו. וי"מ שלא קנה ממנו אלא מה שאירש מאבא היום, ולכך חל הקנין, וזהו מה שאמר "מכרה כיום", ועשו בבזותו הבכורה אמר, אתה שואל מה שאירש מאבא היום, הנה אנכי מוכרה לך לעולם, ואע"פ שמשם ואילך לא היה מקום לקנין לחול, מכל מקום כיון שעל מה שאמר "כיום" חל הקנין, נתפס הקנין בכולו, וזהו שאמר "ויעקבני", שלא שאל אלא "כיום", כדי שיחול הקנין.

וא"א הרא"ש ז"ל מדקדק מכאן, מי שמוכר לחבירו דבר שאין הקנין חל עליו, כגון מה שאירש מאבא או מי שמוכר מלוה על פה שיש לו על אחרים, שאינה נמכרת בקנין, ונשבע עליו, שהמכר חל מכח השבועה, לא מבעיא שכופין אותו לקיימו בשביל שבועתו, אלא אפילו שם מכר עליו, כדקא חזינא הכא דקרי ליה מכר בשביל השבועה.

דרשות הר"ן ב'

גם המעשים אשר היו ביניהם, היו ראויים לסבב ביניהם שנאה וקנאה. ראשונה, אשר לקח יעקב בכורת עשו בענין זר מאד צריך ישוב, כי איך היה מחק יעקב איש תם, לאמר לעשו שימכור אליו בכורתו בנזיד עדשים. וכבר כלל זה המעשה תמיהות רבות, ראשונה כי אין בחוק השלם שיתן עיניו במה שאינו שלו לומר לרעהו מכרה נחלתך לי. ושנית איך יונהו לקחת ממנו בכורה נכבדה במחיר בזוי ושסוי, כי עם היות יסכים בזה עשו לסכלותו, כבר היה ראוי ליעקב לתקן עותו, ולא יונהו אונאה מרובה אין ערוך אליה. כי אם שנניח שמכירת הבכורה לא היתה נוגעת לדבר ממון כלל, אבל לקיחת הבכור פי שנים הוא דבר חידשה אותו התורה לא היה כן לעולמים, ושמכירת הבכורה לא היה דבר כי אם לכבוד לבד שיכבד הצעיר הכבוד הראוי לבכור, עדין לא יראה שיאות ליעקב לאמר לעשו שימיר כבודו בלא יועיל. ואם שנניח כדברי האומר שמכירת הבכורה לא היה נזיר עדשים אבל כסף רב כערכה, עדין יקשה הסדר והגלגול אשר בו נתגלגל דבר מכירת הבכורה, כי אם היה יעקב נותן עיניו בה, היה ראוי להיות(ם) מליץ ביניהם, מעורר עשו מצד יעקב [ש]יתן אליו כבודו בכסף מלא, אבל כשיבא עשו מצידו עיף מבקש ממנו אוכל להשיב נפשו, ושעל זה יתעורר יעקב לצוד את בכורתו לקחתה, זה מאד צריך ישוב.

שו"ת הריב"ש שכ"ח

עוד כתבת, שראית כתוב בשם הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל, שכת' בשם אביו הרא"ש ז"ל, דהמקנה דבר שלא בא לעולם, אם נשבע על ככה, שקנה הקונה, ואפילו מת המקנה, המקח קיים; וראיתו, ממכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב; וכתוב: השבעה לי. ואמרת שאודיעך דעתי.

תשובה: לאו הרא"ש ז"ל, ולא הרב רבינו יעקב, חתימי עלה; ואיני רואה לתלות בגברי רברבי כותייהו סברא זו, שאין לה על מה שתסמוך. גם הראיה שהביאו בשמם, אין לה עקר; לפי שהי' קודם הדיבור. ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה אז דבר שלא בא לעולם, והשבועה היתה לרוחא דמלתא, שלא יערער עשו בדבר, כי הכירו יעקב בזד יהיר ואיש זרוע, לפיכך השביעו.

ספר יוסף המקנא סימן י"ו

תולדות – יקופין אחד מצא ר' יוסף בדרך פריש, ואמר לו: יעקב אביכם גנב היה ואין אוכל רבית כמהו, שבשביל קערה אחת שהיתה שוה מחצה קנה הבכורה, שהיתה שוה אלף זקוקים. והשיב לו פשט הר"ר יוסף (בכור שור): "ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך" (בראשית כ"ה: ל"א) – "כיום" כמה ששוה היום, שמא תמות קודם אבינו או יאבד את שלו, ואני אתן לך דמים כ[פ]י טובת הנאה שיש בה. "ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות (בראשית כ"ה: ל"ב), שהיה איש שדה ויוצא כל הימים בסכנה ליהרג, "ולמה לי בכורה". "וימכר את בכורתו ליעקב" (בראשית כ"ה: ל"ג) בדמים חשובים, "ויעקב נתן לחם וגו'" (בראשית כ"ה: ל"ד). אין כתוב "וימכר בכורתו ליעקב בלחם וניזיד עדשים", אלא "ויעקב נתן לעשו" שנתן לו בחנם על דמי המכר שבביל היכר המכירה, כמו שרגילין עוד לעשות בעלי סחורה. יוסף בה"ר נתן זצ"ל.

עקדת יצחק שער כג

ומכאן תפיסה עצומה על יעקב אבינו ראש יחסנו ועיקר שרשנו אשר בו נתפאר, שונאיו ילבשו בושת אשר על פנינו יוכלו לחרף ולגדף ולומר: מי הוא זה ואי זהו אשר מלאו לבו להפר ברית אחים, ובראותו אחיו הבכור עיף ויגע ישיגהו בין המצרים ותרע עינו עליו מלתת לו לחם וניזיד עדשים עד ימכור לו זכות בכורתו? ולא ישיב ידו עד שבא עליו במרמה שניה לקחת גם את ברכתו, והרהורי עבירה שנתחכם אליהם בכל זה קשים ורעים. ואיה איפה תמימותו אשר נאמר עליו ויעקב איש תם? וכבר דרשו חז"ל (מדרש שו"ט מ' כ"ד) עליו מזמור מי יעלה בהר ה' זה יעקב כו'. ומי יקום במקום קדשו זה יעקב כו'. נקי כפים זה יעקב כו'. ובר לבב זה יעקב כו' (תהלים כ"ד) עד סוף. ולכאורה יראה כי הכל הוא בהפך כי מי יקום יעקב בהר קדש ה' באומרו עשיתי כאשר דברת אלי ונאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (שם ק"א) וכמה גנה החכם פ' י' מהמאמר הד' מספר המדות המדבר כזב להרויח ממון. ואיפה נקיות כפיו כשהלביש עליהם עורות גדי העזים ואיזהו בר לבב כאשר אמר אנכי עשו בכורך ואם כיוון אל ההפסק אשר בטעמים הנה לא היה בר לב. העל כיוצא בזה נקרא האדם איש תמים וגם באמת נשא לשוא נפשו ומסרה אל הסכנה לבטלה אם בעד ריוח פי שנים בנכסי אביו גרם משטם בינו ובין אחיו הגדול עד שהוצרך לברוח מפניו ולהיותו גולה כמה שנים ולבסוף לפזר ממון הרבה לבקש שלומו וגם כבר יש בה צד נדנד שבועה לו לכיוצא בו בקיומו ג' פעמים דברים אשר לא כן ומן התימא שאיש כזה ישא ברכה מאת ה'. והנה הלעז והגונת הזה לא לו לבדו יהיה כי אם לכלנו אנחנו הבאים משרש יעקב.

ואולם מה שנתחייב לקבל בזה מבלי שום ספק הוא שלא היתה כוונת יעקב בבכורה ולא כוונת שניהם בברכה אל ירושת הנכסים ולא אל הכבוד הנוהג בבן הבכור כי זה הדבר וכיוצא בו נבזה ונמאס היה בעיניהם. אמנם היתה הכונה אל קניית הטובות האמתיות התלויות בברכות האלהיות. ואולם מה שעמד בפנינו מצורך הבכורה לזה הנה באמת אם נעלם ממנו טעמו וסודו הנה לא יסופק לנו אמותו כי בעינינו ראינו שהברכה והבכורה הם

ענינים נמשכים זה מזה ונאחזים זה לזה שהרי לא נתפייס יצחק מכל אותה חרדה אשר חרד על הברכה אשר ברך את יעקב עד שאמר עשו בצעקתו את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי כי אז אמר לו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים וכו'. עד שאמר עשו הברכה אחת היא לך כו'. ועוד כי אחרי כן קיים לו יצחק הברכות בסבר פנים יפות ועשה ממנו עיקר הזרע והזהירו שלא ישא מבנות כנען כמו שנוהר אביו וכו' למה שנאמר בו כי ביצחק יקרא לך זרע (שם כ"א) ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך וכו'. ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלהים לאברהם. מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר. אלא שמעיקרא סבר שהיה צעיר בניו ולבסוף ידע כי הוא הבכור. והנה המופת החותך שאין עליו תשובה הוא מה שהסכימה בזה דעת עליון כי אין ספק שכל מה שהם עושין הוא היה עושה עוד במה שנראה שהוא קיים לו בכורתו כמו שנאמר ביד משה ואמרת אל פרעה בני בכורי ישראל ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורך (שמות ד').

אברבנאל בראשית כ"ה

השאלה הי"א אם היה יעקב תם וישר איך מלאו לבו לומר לאחיו הגדול ממנו שימכור את בכורתו בנזיד עדשים ואין ראוי לאיש ירא אלהים וסר מרע שיתן עינו במה שאינו שלו כ"ש שיונה אותו בדברי לקנות ממנו את בכורתו במחיר בזוי כמו שהוא נזיד עדש'י. ואם היה עשו איש סכל היה ראוי שיעקב יהיה איש אוהב משפט ולא יונה אותו כי עם היות שנודה שבזמן ההוא לא היה הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו כי הוא דבר חדשתו התורה האלהית כדברי הרמב"ן אין ספק שלבכור היה מעלת כבוד שהצעיר יכבדוהו ולמה שאל מאחיו שימיר כבודו בלא הועיל וגם שני שלא היה המחיר נזיד עדשים אלא כסף וזהב עדין יקשה הסדר והגלגול שנתגלגל בו הדבר שהיה כבא עשו מן השדה והוא עיף ושואל ממנו לאכול ואז בראותו שהיה עיף ויגע ברעב ובצמא ישאל ממנו מכרה כיום את בכורתך לי וכבר העיר הר"ן על הספק הזה.

השאלה הי"ב מה הועיל ליעקב קנין הבכורה הזאת כי הנה אם היה קנין הבכורה לירש פי שנים בנכסי אביהם באמת לא נעשתה עצתו כי הוא ברח מפני אחיו ונתגרש מביתו ולא נזכר שירש מנכסי יצחק לא חלק בכור ולא חלק פשוט. ואם היתה הבכורה לענין הטובות הנפשיות אין חפץ לה' במרמות האלה ואין מעצור בידו להיטיב למי שירצה בכור או פשוט הלא בירך אפרים והוא הצעיר על מנשה הבכור ואת דוד על אחיו הגדולים ממנו ומה צורך בבכורת עשו והנביא אמר (מלאכי א' ב') אהבתי אתכם אמר ה' וגומר הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב הלא אלה הדבר באהבה למי שרצה לא בבכורה...

והנה במאמר יעקב על זה מכרה כיום את בכורתך לי, ראוי לעשות בהתר השאלות הנופלות עליו שני באורים. האחד מה היתה כוונת יעקב בקנין הבכורה מעשו אם בעבור תועלת הירושה בנכסי אביו או מפני הכבוד שיכבדוהו אחיו או אם היה לתכלית וכוונה אחרת. והשני מהו הטעם אשר נתן יעקב לעשו אחיו בשאלו שימכור את בכורתו בהיותו מאמר מגונה מאד כפי הנראה. ואומר בענין הביאור הראשון שיעקב ועשו לא חששו על הבכורה לענין ירושת הנכסים כי הנה עם היות יצחק מלא ברכת ה' כמו שהעיד עליו הכתוב ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדול מאד ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה ויקנאו אותו פלשתים ולא כדברי הראב"ע שחשב שהוא עני ודל, וכבר השיב עליו הרמב"ן, הנה הבנים לא היו חוששין על ירושתו וגם לא היתה חמדת יעקב בבכורה מפני הכבוד שיכבדהו עשו כאשר יכבד הצעיר לגדול כי זה כלו הבל ורעות רוח ודמיון כוזב ויעקב קראו אחי? אדני וקרא את עצמו בערכו עבד כמ"ש כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב. אבל

היה השתדלות בזה כדי לירש את ברכת אברהם אשר ברכו ה' שהיא בהתיחדו ההשגחה בו ובזרעו בירושת הארץ שנמשך ממנה כי היו שני היעודים האלה כאחד שנאמר בפרשת מילה (בראשית י"ז ז') והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחריך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריד את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים. וזה היה ממנו ועשרו של יצחק שירש מאברהם אביו וזה יהיה הממון העושר והסגולה שירש לבניו לא שאר הנכסים צאן ובקר ושאר הטובות והכבודות המדומות.

והנה יעקב חשב בלבו שהירושה האלהית הזאת לא היה אפשר שיזכו בה הוא ועשו אחיו שניהם יחד יען לא היו מטבע אחד וטבעיהם ומדותיהם היו בתכלית החלוף וההרחקה זה מזה ושיתחייב מזה ג"כ חלוף גדול בדעותיהם ואמונותיהם. ויעקב היה איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד ולכן ראוי לירש היעודים האלהיים אבל עשו היה איש רע מעללים אין פחד אלהים לנגד עיניו. ולא היה מאמין בהשגחתו ולא חפץ בדבקותו ואיך יהיה א"כ יורש הירושה האלהית כיעקב והיה כצדיק כרשע כעובד אלהים כאשר לא עבדו. ומפני זה כלו היה מן ההכרח שאחד מהם בלבד ישב על כסא אברהם ויצחק ויירש את יחוסיהם הטובים והיה נופל בלבו של יעקב ספק עצום האם יירש אותם עשו להיותו הבן הבכור ליצחק ושעליו נאמר וקראת את שמו יצחק והקימותי את בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחרי או אם יהיה יורש אותם היעודים יעקב מפני צדקתו ושלימותו כי הנה היות שניהם יורשים אותם יחד לא יתכן בשום פנים לזווגם כאחד הטמא והטהור יחדיו ובהיות הספק הזה אצל יעקב בענין ירושה דבקות ההשגח' ונחלת הארץ שיעד הב"ה לאברהם אם יירשנה עשו הבכור כבכורתו והוא איש בליעל או יעקב לשלמותו וצדקתו חשב מחשבות לקנות מעשו את הבכורה כדי שיתחברו בו כל היתרונות הטבעי והשכלי יחד. ר"ל שלמות המדות והאמונות שהיו בו ומעלת הבכורה אשר קנה מעשו והיה בלבו של יעקב שלא היה בזה עלבון לעשו כי הוא לא היה מאמין באותן היעודים ולא חפץ באותה ירושה וכמ"ש ולמה זה לי בכור' והיה יעקב ירא שמא מפני רשעת עשו יעביר הקדוש ברוך הוא אותה נחלה וירושה אלהית כלה לבני ישמעאל או אל זולתו מיורשי אברהם וכדי שלא תאבד המתנה ההיא והירושה הקדושה מבית אביו אמר בלבו מוטב שאזכה אני בה בקנין הבכורה מעשו ברצונו משנפסיד שנינו אנחנו וגם לי גם לו לא תהיה.

והרלב"ג כתב שהיתה סבת בקשת יעקב הבכורה לפי שהיה נהוג בזמני ההם לברך את הבכור בשעת המות ברכה נוספת ולכן היה מקפיד יוסף שישית אביו יד ימינו על מנשה שהוא הבכור. ואין ספק אצלי שחזקה אצל יעקב המחשבה הזאת שהזכרתי מה שידע שבעת לידתו יצא ידו אוחזת בעקב עשו שהור' ג"כ ע"ז כמו שביארתי זהו הביאור הראשון בענין הזה.

ואמנם הביאוי השני הוא שיעקב אמ' לעשו הנה הבן הבכור הוא עומד במקו' אביו ועליו מוטלת הנהגת הבית במקום אביו בהיות האב חלוש וזקן ולא יוכל להנהיגו שאז הבן הגדול הוא אשר ימלא במקומו בתנו טרף לביתו וחק לאחיו הקטנים כאלו הם בניו ואתה עשו אינך עושה כן שאתה תלך תמיד בשדה ואינך חושש בדבר מהבית ואביך הוא כאלו מת ובטל מן העול' ואני נער קטון וכואב ואצטרך לעבוד את אבי בחליו ולעשות נזיד שיאכל ולא די לי כל הצער הזה אלא שגם אתה תבא מן השדה כדוב שכול וכדרך הזוללי' תבקש ממני הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כאלו מוטל עלי להכין לפניך מה שתאכל בהיותי הצעיר כאשר הייתי עושה אם הייתי הבכור ואתה הצעיר שהייתי מבקש מזון להאכילך ולא היה מוטל עליך כ"א עלי. לכן בחר לך אם תרצה להיות בכור עשה הנהגת הבית וצרכה במקום אביו ויהיה כל העול מוטל עליך. ואם לא תרצה לקחתו הנח לי את הבכורה ואני אעשה את הכל ואתן לך לאכול כמו שיתן הבכור לצעיר וזה ענין מכרה כיום את בכורתך לי ר"ל

כמו שהיום הזה הכל מוטל עלי כן יהיה תמיד ואני אשא אני אסבול עמל הבכור בהנהגת הבית ואתה לא תחוש מזה והייתי נקי מכל עמל.

וי"מ מכרה כיום כעת הזאת פן יקרה לך עייפות פתאום ועמך תמות בכורתך גם לי וגם לך לא תהיה. והנה עשו התבונן בלבו ואמר גם אני לא בחרתי ללכת בדרכי אבותי שתפארתם לשבת בית ואני פרא למוד מדבר על מעונות אריות תמיד בסכנה ואם הנחתי מעשה אבותי ואומנותם מה בצע כי אקרא בכור להם כי הבכורה הזאת לא תהיה לירושה הנכסים כי הנה אנכי הולך למות וקודם שימות אבי תמיתני חיה מן החיו' וגם אם היא לעניי הטובו' הנפשו' איני מאמין בהם ולא ביעודי אברהם א"כ למה זה לי בכורה ר"ל באמת ליעקב שמאמין בהם וקורבת אלהים לו טוב לו תצטרך לא לי שהם הבלי כזבים בעיני ולכן ארז"ל שעשו כפר בתחיית המתים באותו היום לפי שתשובתו זאת היתה בנויה על העדר אמוני בדברי האל ויעודיו. ולכן כדי שלא יתחרט כי הרשעים מלאים חרטות כמו שזכר החכם השיבו יעקב השבעה לי ר"ל השבעה לי שתמיד תאמר כיום הזה שאמרת בעזיב' הבכורה לי ואז נשבע לו. והיית' שבועתו אם בחייו ואם בחיי אביו וימכו' את בכורתו ליעקב. והמכירה אולי שהיתה שעזב יעקב כל נכסי אביו אשר נשאר שלא יהנה מהם לא בחייו ולא אחרי מותו כמ"ש כי במקלי עברתי את הירדן הזה שיורה שלא קבל מנכסי אביו כלל והיה זה לפי שנתן אותם לעשו בקנין הבכורה או שקבל יעקב על עצמו הנהגת הבית כלה ובקשת צרכיו והכנתם ולכן היה שמיד נתן לעשו לחם ונזיד עדשים כאשר יתן הבכור לצעיר לאכול. והעידה התור' שלא נתחרט אותו רשע ממה שעשה כי הנה אכל ושתה ויבז את הבכור' ועכ"ז בזה בלבו הבכורה ולא חזר לומר מקח טעות הוא ואין ספק שהיה עשו בעת המכירה הזאת בן ט"ו שנים ולא נתרעם ממנה עד שברך יצחק ליעקב שאמר את בכורתי לקח שהיה אז בן ששים שנה ויותר. הנה התבאר מזה שלא בקש יעקב את הבכורה כי אם לענין היעודי' האלהיים לפי שראה שעשו אינו מאמין בהם ולכן הותר לו ללקח' ממנו בראותו שלא חפץ בברכה ותרחק ממנו והועילה לו הבכור' הזאת כי בעבור' זכה לברכת אביו כמו שיתבאר אחר זה ובעבור' היה שיעקב וזרעו זכו בירושת הארץ ובדבקות ההשגחה האלהית והותרו בזה השאלות הי"א והי"ב.

והר"ן כתב שסבת זה היה שאותו יום מת אברהם כדבריה' ז"ל ושיעקב בשל את הנזיד להברה את אביו באבלו ושעשו לא היה שם בשעת הפטירה ולא דמעה עינו ולא נשבר לבו בקרבו על מות הזקן הקדוש אבל בא כחסר לב ומצא את אחיו מתעסק בהבראת אביו האבל ולא חשש לכל זה דבר ובקש מיעקב שילעיטהו מהנזיד ההוא. ובראות יעקב שהוא היה בווה אביו ומשפחתו קנא קנאה גדולה שיהיה כל כבוד בית אברהם ויצחק תלוי בעשו זולל וסובא ולכן אמר לו אחר שאנכי מעלה על ראש תפארתי כבוד אבי והורי בהיותי הצעיר ואתה הבכור אינך חושש כל זה לכלום מכר כיום את בכורתך לי ואסבול אני עמל הבכור בכבוד המשפחה ואתכבד עליו ואתה כמו שלא תשא כבודם כך לא תתכבד עליהם ושזאת היתה סבת מכירת הבכורה וגם נכון הוא.

MODERN TEXTS

ספורנו בראשית כ"ה: ל"א-ל"ד

(לא) מכרה כיום – כי בהיות היום כל מגמת פניך אל מלאכתך באופן שאתה כ"כ עיף שאינך מכיר הנזיד אין ספק שלא תוכל להתעסק בעניני הבכורה לשרת לאל יתברך ולעשות את הראוי לבכור.

(לב) הולך למות – ברב התלאה והעייפות.

(לג) השבעה לי – מפני היות הקנין על דבר שאין בו ממש השבועה תמלא חסרונו. וימכור את בכורתו – במחיר שפסקו ביניהם ולא חשש הכתוב לבארו.

(לד) ויעקב נתן לעשו – לקנות בקנין חליפין בנויד או בכלי אשר בו הנזיד על דרך שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד, ז). ויבז עשו את הבכורה – גם אחר מעשה היתה הבכורה בעיניו בלתי ראויה לאותו המחיר שפסקו ובכך התבאר שלא נתאנה המוכר כי לא היה הממכר שוה אצלו כל כך.

מלאכת מחשבת לר' משה חפץ בראשית כ"ז: ל"ט-מ'

יראה שלעת קדם היה מנהגם כאשר עדיין היום בממלכת פראנציה, האב יעזוב כל רכושו אל בכורו או אל בנו הגדול, וכל שאר בניו יעבדו הגדול למחייתם או ישוטטו לבקש מהם מזון באומנות נקיה או במלחמה ירדו לעבודת המלך. וכן יצחק רצה לתת כל קנינו לעשו בנו הגדול. אמנם נתגלגל הדבר והוכרח בעבור תחבולת רבקה להניחו ליעקב ולשמו גביר לאחיו ולסמכו דגן ותירוש. ירצה שהורישו כל תבואת ארצו וכתב כל נכסיו לבנו ליעקב. א"כ לא נשאר לו לתת לעשו אלא כשאר הבנים שיעבוד אחיו ויעשה ויאכל עמו או יצא למלחמה ועל חרבו יחיה. על כן לא יכול עוד לברך עשו ולומר לו: ויתן לך אלהים מטל השמים ומשמני הארץ כאשר אמר ליעקב, אלא "משמני הארץ יהיה מושבך" פרוש שלא יהיה שמני הארץ שלך, אלא שתשב גם אתה עמו ויאכל משמני הארץ אם ירצה לעבוד אחיו, ואם לאו – "ועל חרבך תחיה".

הכתב והקבלה בראשית כ"ה: ל"ד

ויעקב נתן. יש בלשונינו שני מילי פעל עבר, עבר מסודר והוא פעל עתיד המהופך לעבר ע"י וא"ו פתוחה בתחלתו, ואז השם אחר הפעל, ועבר מוקדם והוא פעל הנהוג על משמרתו, ואז השם קודם הפעל (כמבואר למעלה ע"פ והאדם ידע את חוה ע"ש). לפי הכלל המאומת הזה, ממה שלא אמר הכתוב ויתן יעקב לעשו להורות על שמירת סדר הענין, כי אז היה משמעו שאחר שבועת עשו על קיום המכירה נתן לו יעקב הלחם ונזיד העדשים, כי אמנם להורות על הפוכו אמר, ויעקב נתן, הקדים שם יעקב, ויבא בפעל הנהוג, מזה ידענו בבירור כי פעל נתן פה הוא עבר מוקדם (האטטע געגעבען), ויורה כי לא נשתהה יעקב מאומה מלמלא משאלת עשו, רק מיד שביקש עשו ממנו להלעיטני וגוי נתן לו יעקב כאות נפשו לאכול ולשתות, וכאשר מלא בטנו כסובא וזולל התחיל לבזות ענין הבכורה, ובזה מצא יעקב מקום לדבר אליו ולהודיעו שמסבת בזיונו הבכורה אינו ראוי באמת אל"י ונסתלקה ממנו ובאה ליד יעקב.

שד"ל בראשית כ"ה: ל"א

מכרה כיום – תחילה קודם שאלעיטך, וכמוהו קטר יקטרון כיום החלב (ש"א ב' ט"ז) ישבע לי כיום המלך שלמה (מ"א א' נ"א), דרוש נא כיום את דבר ה' (שם כ"ב ה'), כולם ענינם בתהילה וקודם לדבר אהד. ותוכן המעשה הזה לדעתי היה, כי יעקב היה עוסק תמיד בצרכי הבית, ועשו היה אוכל בכל יום ממה שהיה מוצא בבית, ולא היה עוסק אלא בצידו, אשר בלא ספק לא היה בו למלאות צרכי המשפחה יום יום, אלא להביא

לפעמים בשר תאוה לעשות מטעמים, אבל עיקר אומנות זרע אברהם היה במקנה הצאן והבקר, ועשו לא היה עוזר בה את אחיו כלל; ותלמידי יוסף ירא אומר שהיה עוזר לו (אף שלא בכוונה) בהרחקת האריות והדובים; ונ"ל שלא היה עשו עוסק בהריגת החיות הטורפות, אלא היה צד איל וצבי ויחמור לאכול את בשרם, ויעקב שהיה מיצר על זה שהיה כל עמל הנהגת הבית מוטל עליו בלא שום שכר, התחכם לשאול ממנו בשעה שהיה עיף שימכור לו את בכורתו, ויהיה זה שכרו. ואמנם מה היה המבוקש בבקשת הבכורה? יש אומרים שינחל פי שנים בנכסי אביו (דברים כ"א י"ז) או שהיה אביו מברך אותו ברכות יתרות על אחיו (למטה מ"ח: י"ח); וכל זה לא ייתכן, כי הנה ראינו כי יעקב לא הגיד מעולם ליצחק אביו ענין המכירה הזאת, שהרי אמר אנכי עשו בכורך (למטה כ"ז: י"ט) ועשו אמר (שם ל"ב) אני בנך בכרך עשו, א"כ מה הועיל יעקב בתחבולתו בהיות הענין בלתי ידוע לאביו? כי הנה עשו לא כתב לו שטר שהיה בידו לראיה, גם לא היו שם עדים ולא היתה שם אלא שבועה; וכיון שאנו רואים שעשו לא חדל לקרוא את עצמו בשם בכור בדברו עם אביו, וגם יעקב אמר אל אביו בכורך עשו, נראה ודאי שלא עלתה על לבו של יעקב לקנות שום יתרון על אחיו אצל יצחק ביום הנחילו את בניו או ביום ברכו אותם. על כן אומר אני שלא היה ענין המכר הזה אלא שנשבע עשו כי אחרי מות אביו יניח ליעקב שיהיה אפוטרופוס ומנהיג את הבית; ויעקב ביקש זאת בכוונה שלא יוכל עשו לגרשו מביתו ומארצו באופן שלא תוכל להתקיים בו ובזרעו ברכת אברהם על ירושת הארץ; וענין זה לא היה צריך להודיעו ליצחק. והנה עשו קיים שבועתו ואחרי מות אביו הלך לו אל ארץ אחרת, ולא אמר ליעקב שילך הוא ויצא מביתו (וקצת מזה ג"כ בדברי דון יצחק).

הואיל משה בראשית כ"ה: ל"ב

הנה אנכי הולך למות – בימים הקדמונים היה אבי המשפחה נשיא ושופט על כל יוצאי חלציו, ונוטה אהלו באמצע המחנה ואהלי בניו סביבותיו, ובהצר להם המקום היו הבנים נוטלים רשות ונוסעים משם והולכים ומתישבים בארץ אחרת, ונעשים שם לגוים חדשים, ובמות אבי המשפחה בנו הבכור היה ממלא מקומו ויורש גדולתו מלבד פי שנים שיורש בנכסיו להעשירו יותר מאחיו, ויתר האחים או נוסעים משם או נוטים אל משמעת אחיהם הבכור ומכבדים אותו כשר ושופט; וזאת היתה כונת יעקב בקנותו הבכורה מיד עשו, שבמות יצחק לא יכריחו אחיו הבכור לשמוע אליו ולעשות כמעשיו ואם לא יגרשו מארץ מגורי אביו, אבל יהיה יעקב גדול הבית ועשו או יסור אל משמעתו או ילך לו; ויעקב בשל הנזיד משלו ונתן ממנו לעשו ובוה קבל עליו להאכילו משלו בכל פעם שעשו יחפץ ועשו אחרי מות יצחק יכבדו כגדול הבית; ועשו השיבו – הנה אנכי מת קודם אבי כי אני נכנס בסכנה תדיר ומה איכפת לי בבכורה! תן לי לאכול כשארצה והיה אתה הבכור; אבל אח"כ כשראה שהאריך ימים על ימי בחורותיו ואביו זקן וקרוב למות וידע בעצמו שבבזותו הבכורה אבדה ממנו גם ברכת אביו ומעתה צריך הוא להשתעבד לאחיו, התחרט על מה שעשה, וידע שלא לחנם השתדל יעקב ונטל הבכורה; ועכ"ז שעשו היה איש אלם וקשה, קיים דברו ובחיי אביו הלך לו אל ארץ שער ונתישב שם, ובכך שב חרון אפו מאחיו והשלים עמו.

רד"צ הופמן בראשית כ"ה: ל"א

ויאמר יעקב וגו' – אם יעקב מבקש עתה לנצל את ההזדמנות הטובה לזכות בבכורה שבה רצה כבר בשעת הלידה, הרי לא חשב בזה אלא על ההבטחות שניתנו לו לאברהם, ואשר צריכות היו לעבור אל הבכור.

רד"צ הופמן בראשית כ"ה: ל"ד

ויאכל... ויבז – במלים ברורות מראה הכתוב שלא ידע עשו להעריך נכס רוחני, ושכל שאיפתו לאכילה ולשתיה היתה מכוונת, כך שאפילו אחר שאכל לשבעו, לא התחרט על המכירה הזאת. אדרבה, חשב שעשה כאן "עסק טוב", כי אכן מעיד הכתוב - "ויקם וילך". ברם, לא מצינו בשום מקום שיעקב יראה זכויות לעצמו על סמך מעשה זה. גם לא מצאנו שאביו (או גם ה') יבליטו אותו באיזו צורה שהיא כדי ליתנו סמוכין לטענת יעקב לברכת אברהם, ודומה שכל זה לא היה אלא מעין משחק ילדים, משחק של נערים מתבגרים שאין ליחס לו כל תוקף משפטי. אך מכל מקום, קווי האופי של שני האחים נראו במכירה זו בצורה ברורה ובהירה: יעקב זה שתמיד שואף לדבר העילאי ונכון למסור את הארצי כדי להשיג חיי נצח, ולומתו עשו, גס ונתון ליצריו, מוכן למכור כל נכס אידיאלי תמורת תאוות הרגע. הבדלים אלה באפים ילכו ויתבלטו, וכתוצאה מזה הופך משחקם של הנערים למציאות רצינית וחמורה - עשו נדחה מפני האלהים אשר בחר ביעקב.